

rek'li Seyrânî, İstanbul 1953; Cahit Öztelli, *Dertli Seyrânî (Hayatı, Sanatı, Şiirleri)*, İstanbul 1953, s. 11-23, 57-125; M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, Ankara 1964, s. 535-537, 540-541, 592-596; Hasan Ali Kasır, *Devell'i Seyrânî*, İstanbul 1984; H. Fethi Gözler, "Halk Şairi Seyrânî'de Su Motifi", *II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri*, Eskişehir 1987, s. 99-104; H. Avni Yüksel, *Âşık Seyrânî*, Ankara 1987; a.mlf. – Kadir Özdamarlar, *Âşık Seyrânî Bibliyografyası*, Ankara 1991; Kadir Özdamarlar, "Seyrânî", *Erciyes*, 1/6, Kayseri 1978, s. 1-5; Ali Çatak, *Seyrânî Mehmed: Bütün Yönleriyle Seyrânî*, Kayseri 1992; Nurettin Öztürk, "Seyrânî'nin Mahlası ile Dinî ve Fikrî Kimliği Arasındaki İlişki Üzerinde Bir İnceleme", *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Şöleni (12-13 Nisan 2001): Bildiriler* (haz. Mustafa Argunşah v.dğr.), Kayseri 2001, II, 631-636; Mustafa İslamoğlu, *Seyrânî-Hayatı Kişiliği Sanatı Şiirleri*, İstanbul 2002; Nihad M. Çetin, "Seyrânî'nin Neşredilmemiş Bâzı Şiirleri", *TM*, XII (1955), s. 91-114; Abdurrahman Güzel, "Seyrânî'nin Şiirlerinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar", *TFAr.* (1987), s. 31-48; Ümit Sarıaslan, "Ölümünün 130. Yılında Seyrânî", *Folklor / Edebiyat*, sy. 9, Ankara 1997, s. 63-70; Suat Umagan, "Hikmet ve Hiciv Şairi Olarak Seyrânî", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy.19, Erzurum 2002, s. 153-174; "Seyrânî", *TDEA*, VII, 556-557.

NURETTİN ALBAYRAK

SEYREKZÂDE MEHMED ÂSİM

(ö. 1086/1675)

Tezkire yazarı ve divan şairi.

İstanbul'da doğdu. Bazı kaynaklarda lakabı Zeyrekzâde olarak geçer. Babası Seyrekzâde Seyyid Abdurrahman, dedesi Seyrekzâde Şemseddin Ahmed olup soyu Sultan II. Selim'in hocası Seyrek Muhyiddin Hüseyin Efendi'ye dayanır. Kaynaklarda sey-yid unvanıyla anılmaktaysa da bunun gerçeği mi aksettirdiği yoksa nakîbü'l-eşraf-ıktan dolayı yahut tarikat geleneklerine uyularak mı verildiği konusunda kesinlik yoktur. Seyrekzâde Mehmed Efendi tahsilini Beyazıt Medresesi'nde tamamladı.

"Âsım" (Âsimî) mahlasıyla şiirler yazdı. Devrin şeyhülislâmı Esîrî Mehmed Efendi'den mülâzım oldu. 1077 Recebinde (Ocak 1667) Neccâriye, 1080 Rebûlevvelinde (Ağustos 1669) Ferhad Paşa, 1080 Recebinde (Aralık 1669) Kürkçübaşı, 1083 Muharreminde (Mayıs 1672) Hüseyin Efendi, 1084 Recebinde (Ekim-Kasım 1673) Sahn (Fâti) ve 1085 Ramazanında (Aralık 1674) Siyavuş Paşa medreselerinde görev yaptı. Siyavuş Paşa Medresesi müderrisi iken 15 Şâban 1086 (4 Kasım 1675) tarihinde vebadan öldü. Mezarı Edirnekapı dışında Emîr Buhârî Tekkesi karşısında amcası Yunus Efendi'nin yanındadır.

Kaynaklarda Seyrekzâde'nin mürettep bir divanının olduğu belirtilirse de henüz ele geçmemiştir. Tezkire müellifleri onun mükemmel bir şair ve münşî olduğunu kaydedip şiirlerinden örnekler verir. Şiirleri incelendiğinde tasannua kaçmayan, sade bir dil kullanarak mânaya önem veren bir şair olduğu görülür. Seyrekzâde Mehmed Âsım'ın bilinen eseri *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*'dır. Tezkireden ziyade bir antoloji sayılabilecek olan eser Kafzâde Fâizî'nin (ö. 1031/1622) *Zübdetü'l-eş'âr*'ının zeylidir. Seyrekzâde eserinde Fâizî'nin bıraktığı 1620 yılından 1675 yılına kadar yetişen şairleri ele almış, bu süre içinde yaşanan 124 şairin hayatı hakkında kısa bilgilerle şiirlerinden örnekler vermiştir. Eserde tanınmış şairlerin manzumelerine fazlaca yer verildiği görülür. *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*'ın belli başlı nüshaları İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 1711, 2401) ve Millet (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1326) kütüphanelerinde kayıtlıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nev'zâde Atâî, *Hadâiku'l-hakâik fi tekmileti's-Şekâik*, Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi, nr. 1284, vr. 81-82; Uşşâkzâde İbrâhim, *Zeyl-i Zeyl-i's-Şekâik*, Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 242, vr. 228; Safâî, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 225; İsmâil Belîğ, *Nuh-*

betü'l-âsâr, İÜ Ktp., nr. 1182, vr. 57^b; Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâiyü'l-fuzalâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 81, vr. 486-487; Kemiksizzâde Safvet Mustafa, *Nuhbetü'l-âsâr min fevâidil-eş'âr*, İÜ Ktp., nr. 6189, vr. 73; Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, *Mecelletü'n-nisâb*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 308; Sadettin Nûzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1936, I, 115-116; *İzâhu'l-meknûn*, I, 516; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1970, II, 699; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, I, 302; Abdülkerim Abdulkadroğlu, *Bursalı İsmail Belîğ*, Ankara 1985, s. 128; "Âsım, Mehmed [Seyrekzâde]", *TA*, III, 449; "Âsım, Seyrekzâde", *TDEA*, I, 178.

ALİ OSMAN COŞKUN

SEYYÂĞİ

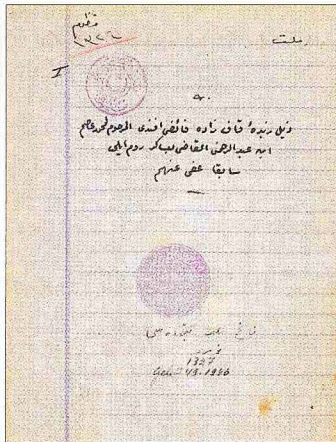
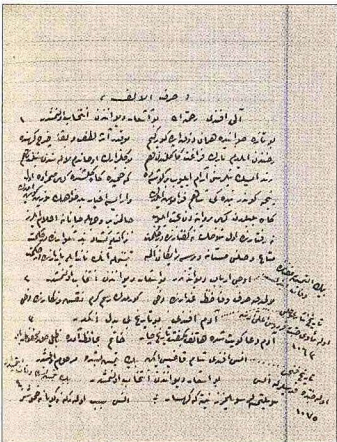
(السِّيَاغِي)

Şerefüddîn Hüseyin b. Ahmed b. Hüseyin b. Ahmed es-Seyyâğî el-Haymî es-San'ânî (ö. 1221/1806)

Zeydiyye mezhebine mensup fakih ve âlim.

22 Rebûlevvel 1180 (28 Ağustos 1766) tarihinde San'a'da doğdu. Babası ve dedeleri şehrin tanınmış kadılarındandı. San'a'da başta babası olmak üzere Kadı Hasan b. İsmâil el-Mağribî, Kâsım b. Yahyâ el-Havlânî, Abdülkâdir el-Kevkebânî, Allâme Hüseyin b. Yûsuf Zebâre, Kadı Yahyâ b. Sâlih es-Sahûlî gibi hocalardan tefsir, hadis, fıkıh ve fıkıh usulü okudu; bu arada riyâziyyât ve hendese öğrendi. Tanınmış Zeydî âlimi Şevkânî ile bazı hocalardan birlikte ders almıştır (hocaları ve onlardan okuduğu metinler için bk. Şevkânî, I, 214; Muhammed b. M. Zebâre, I, 366-367). Tahsilini tamamladıktan sonra öğretim, fetva ve eser telifiyle meşgul oldu; kendisine tekelif edilen kadılık görevini kabul etmedi. Devrinin âlimleri arasında, çözülmesi zor pek çok meseleyi kolaylıkla halleden bir âlim olarak tanındı. Kendisi hakkında "aklı ve nakîl ilimlerde allâme, usul ve fûrû konularında muhakkık" gibi ifadeler kullanılmıştır. Seyyâğî, daha babası hayatta iken 8 Cemâziyelevvel 1221 (24 Temmuz 1806) tarihinde San'a'da vefat etti ve San'a Mezarlığı'nda defnedildi.

Eserleri. Şiirleri de bulunan Seyyâğî'nin (bazıları için bk. Muhammed b. M. Zebâre, I, 369-374) eserlerinin başlıcaları şunlardır: 1. *er-Ravzû'n-nağîr şerhu Mecmû'it'l-fıkhî'l-kebîr*. Zeyd b. Ali'nin *el-Mecmû'ü* üzerine yazılan bu şerh, müellife asil şöhretini sağlayan ve fıkıh ilmindeki kudretini ortaya koyan en önemli çalışmasıdır. Eserle ilgili daha ön-

Kafzâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'ına Seyrekzâde Mehmed Âsım'ın yazdığı zeylin unvan sayfası ile ilk sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1326)

ce yazılan şerhlerin en üstünü kabul edilen bu çalışmasında Seyyâgî metindeki hadisleri tahrîc ederek değerlendirmiş ve bunlardan çıkarılması gereken hükümleri ortaya koymuş, ihtilâflı konularda değişik mezheplere mensup ulemânın görüşlerini nakletmiştir. Kitabın bütünüdür şerh etmeye ömrü yetmediği için "Kitâbû's-Siyer" bölümünün sonundaki üç babın ve eserin son bölümü olan "Kitâbû'l-Ferâ'iz" in şerhi XIV. (XX.) yüzyılda bir grup âlim tarafından gerçekleştirilmiştir (I-IV, Kahire 1347-1349, 1350; Tâif 1388/1968). Abbas b. Ahmed b. İbrâhîm el-Hasenî el-Yemenî es-San'ânî tarafından yazılan tetimme eserin IV. cildinin sonunda neşredilmiştir. Eserin ek-sik bölümünü tamamlayanlar arasında Abdülkerîm b. Abdullah b. Muhammed Ebû Tâlib, Muhammed b. Tâhir Cahhâf el-Hasenî ve Ahmed b. Ahmed b. Muhammed es-Seyyâgî anılmakta, Ahmed b. Ahmed es-Seyyâgî'nin *el-Menhecû'l-münîr tetimmetü'r-Râvzî'n-nağîr* adlı hacimli eseri yayımlanmış bulunmaktadır (nşr. Abdullah b. Hammûd b. Dirhem el-İzzî, I-V, San'a 1426/2005). 2. *el-Müznû'l-mâtır 'ale'r-Ravđî'n-nağîr fi şerhi âdâbi'l-münâzir* (*Hâşiyetü'r-Ravđî'n-nağîr*). Hasan b. Ahmed el-Celâl'in fikhî münazaralar konusunda uyulması gereken âdâp ve kurallara dair eseri üzerine yazılan hâşiyedir (nşr. İsmâil b. Ahmed el-Kebşî, Beyrut 1404/1984). 3. *Şerhu Luğzî's-Seyyid İshâk*. Seyyid İshak b. Yûsuf b. el-Mütevekkil-Alellah'ın ürcûze tarzında kaleme aldığı, anlaşılması zor konularla (lugaz) ilgili 109 beyitlik eserine (Habeşî, s. 389) yazılan bir şerhtir. Seyyâgî ayrıca eserin ruhla ilgili bölümüne kelâm ve tasavvuf kaynaklarından bilgiler ilâve etmek suretiyle bir hâşiyeye yazmıştır. 4. *Şalâtü'l-cum'a*. Bir nüshası San'a'da el-Mektebetü'l-garbiyye'de mevcuttur. 5. *Duğûlü'l-kâdî el-Haymî ile'l-Habeşe*. Seyyâgî'nin Habeşistan'a yaptığı seyahatıyla ve bu sırada karşılaştığı olaylarla ilgili bir risâledir (son iki eser için bk. Abdüsselâm b. Abbas, s. 362-363). 6. *Risâle fi'l-mesâcidi'l-mensiyye*. San'a'da kaybolan veya terk edilen mescidlerle ilgili bir çalışma olup *Mesâcidi Şan'a* isimli eser içinde (s. 116-120) yer almaktadır (Habeşî, s. 73).

BİBLİYOGRAFYA :

Seyyâgî, *el-Müznû'l-mâtır* (nşr. İsmâil b. Ahmed el-Kebşî), Beyrut 1404/1984, neşredenin girişi, s. 11-15; Şevkânî, *el-Bedrû'l-tâli*, I, 214-216; Muhammed b. Muhammed b. Yahyâ b. Abdullah el-Hasenî, "Nebze min tercemeti ş-şârih" (Seyyâgî, *er-Ravzû'n-nağîr* içinde), Kahire 1347, I, 2-5; Muhammed b. Muhammed Zebâre, *Neylû'l-vâtar*, San'a, ts. (Merkezü'd-Dirâsât ve'l-ebhâsi'l-Yemeniyye), I, 366-374; Ahmed Hüseyin Şerefeddin,

Târîhu'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen, [baskı yeri yok] 1400/1980 (Matâbiu'r-Riyad), s. 129; Anwar Ahmad Qadrî, *Islamic Jurisprudence in the Modern World*, New Delhi 1986, s. 166; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 73, 389, 393; Hüseyin Abdullah el-Ömerî, "Hüseyin b. Ahmed es-Seyyâgî", *el-Meusu'atü'l-Yemeniyye*, Beyrut 1412/1992, I, 389; Ahmed el-Hüseyinî, *Mü'ellefâtü'z-Zeydiyye*, Kum 1413, I, 244, 401; II, 60, 179; Abdüsselâm b. Abbas el-Vecîh, *A'lâmü'l-mü'ellifîne'z-Zeydiyye*, Amman 1420/1999, s. 362-363.

MUSTAFA ÖZ

SEYYÂRÎ

(السياري)

Ebû'l-Abbâs Kâsım b. Kâsım (b. Abdillâh) b. Mehdî es-Seyyârî el-Mervezî (ö. 342/953-54)

İlk sûfilerden.

262 (875-76) yılında Horasan'ın Merv şehrinde doğdu. Annesinin babası Ahmed b. Seyyâr'a nisbetle Seyyârî nisbesiyle tanındı. Merv'in önde gelen bir ailesine mensup olan Seyyârî'ye babasından çok miktarda miras kaldığı, Hz. Peygamber'in sakalından iki tel satın almak için bütün malını verdiği, bunların bereketiyle kendisine tövbe nasip olduğu ve devrin tanınmış sûfilerinden Ebû Bekir el-Vâstî'nin hizmetinde bulunduğu belirtilmektedir. Seyyârî, Ebû Bekir el-Vâstî'nin yanı sıra birçok şeyhten faydalandı. Fıkıh ve hadis alanlarında üstat olduğu, etrafında toplanan müridlerine Seyyârî denildiği nakledilir. Vasiyeti gereği Resûlullah'ın iki tel kılı ağzına konularak defnedilen Seyyârî'nin ölüm tarihini Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve Abdülkerîm el-Kuşeyrî gibi kendisinden bahseden ilk sûfi müellifler 342 (953-54) olarak kaydederken (*Tabakât*, s. 440; *Hilye*, X, 380; *Risâle*, s. 168) İbn Mâkûlâ, Abdülkerîm es-Sem'ânî ve İzzeddin İbnü'l-Esir 344 (955-56) tarihini vermişlerdir (*el-İkmâl*, IV, 509; *el-Ensâb*, VII, 213; *el-Lübâb*, II, 163). Merv'de bulunan kabrinin önemli ziyaret yerlerinden biri olduğu, burada yapılan duaların geri çevrilmediği rivayet edilmektedir. Seyyârî Ebû'l-Müveccih Muhammed b. Ömer el-Mervezî, Ahmed b. Abbâd b. Süleyman, Muhammed b. Câbir, Abdülazîz b. Hâtem, Muhammed b. Eyyûb gibi şahıslardan hadis almış, kendisinden hadis hâfızları Ebû Abdullah İbn Mende ile Hâkim en-Nisâbü'rî ve kız kardeşinin oğlu Abdülvâhid b. Ali es-Seyyârî rivayette bulunmuştur.

Seyyârî'nin Merv'de hallerin hakikatlerinin bahseden ilk sûfi olduğu, tevhid ko-

nusu üzerinde çokça durduğu ve bu husustaki görüşlerinin Cebriyye'nin anlayışına benzediği, bu sebeple Cebriyye'den olmakla itham edildiği ve çok sıkıntı çektiği belirtilmektedir. Seyyârî'ye göre rubûbiyyet Hakk'ın takdir ve hükmünün geçerli olması, abdiyyet kulun mâbudunu bilmesi ve ahidlerini yerine getirmesidir. Kulun levh-i mahfûzda kendisi için yazılmış bir günahı terketmesi ya da bağlı bulunduğu kazâ hükmünden dönmesi mümkündür. Ona göre, "Allah onları takvâ kelimesine bağlı tutmuştu, esasen onlar buna lâiyk ve ehil idi" meâlindeki âyet (el-Feth 48/26), "Allah onları ezelde takvâya ehil kıldı ve vakti gelince iman ve ihlâs kelimesini onlarda ortaya çıkardı" anlamına gelmektedir.

Tasavvufta seyrü sülûk esnasında yaşanan cem' ve tefrika hallerinden ilk defa Seyyârî söz etmiştir. Hücvîrî'nin kaydına göre Bâyezîd-i Bistâmî, Ebû Hafis el-Haddâd, Sehl b. Abdullah et-Tüsterî, Ebû Bekir eş-Şiblî, Ebû'l-Hasan Ali b. İbrâhîm el-Husrî gibi Ebû'l-Abbâs es-Seyyârî de devamlı sûrette galebe vaziyetinde (cem') bulunmaktaydı. Namaz vakti gelince tefrika haline döner, namazdan sonra tekrar eski halini alırdı. Muhtemelen bu sebeple Seyyârî'nin tevhid görüşü cem' halini yaşayan sûfinin durumuyla paralellik arz etmektedir. Nitekim ona göre tevhid akla Hak Teâlâ'dan başka bir şeyin gelmemesi, gerçek mârifet kalbin O'ndan başkasını hatırlamamasıdır.

Seyyârî müridlerin eğitimleri için şer'î emirler ve yasaklara karşı sabrı, sâlihlerle sohbeti, arkadaşlara hizmeti, fakirlerle oturup kalkmayı gerekli görür. Onunla birlikte cem' ve tefrika anlayışına dayalı Seyyârî'ye adıyla bir tasavvufî cereyan ortaya çıkmıştır. Bu adın, mensuplarını tanımlama bağlamında "cem" ile fark arasında gelip gidenler" anlamını ifade etmek için verildiği belirtilmişse de (*DİA*, VII, 278) bunu kurucusunun Seyyârî nisbesine bağlamak daha doğrudur. Hücvîrî kendi döneminde Nesâ ve Merv şehirlerinde bu tasavvufî cereyana mensup sûfilerin büyük bir cemaat teşkil ettiğini, adı geçen şehirlerdeki müridlerin birbirlerine mektup ve risâleler yazarak cem' ve tefrika konusunda görüş alışverişinde bulduklarını söyler (*Keşfü'l-mahcûb*, s. 378-379). Seyyârî'nin sohbet halkasına katılanlar arasında kız kardeşinin oğlu Abdülvâhid b. Ali es-Seyyârî ile Muhammed b. Muhammed b. Ömer b. Şebbûye el-Mervezî de vardır. Seyyârî'den sonra yerine yeğeni Abdülvâhid b. Ali geçmiştir. Harîrîzâde, Abdülvâ-